

Sygn. akt I UK 233/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 lutego 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Andrzej Wróbel (przewodniczący)

SSN Jerzy Kwaśniewski

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania M. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
z udziałem z zainteresowanej: Spółki z o. o. w ł. "E."
o ustalenie istnienia obowiązku ubezpieczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 22 lutego 2010 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 kwietnia 2009 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Wnioskodawczyni M. B. odwołała się od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 28 czerwca 2006 r., stwierdzającej że nie podlega

ubezpieceniom społecznym z tytułu zatrudnienia jako pracownik w „E.” spółce z o.o. w okresie od dnia 6 czerwca 1998 r. do 31 grudnia 1998 r. i od 1 stycznia 1999 r. do 31 marca 2006 r.

W toku postępowania sądowego, decyzją z dnia 25 października 2007 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych zmienił w części decyzję z dnia 28 czerwca 2006 r. i stwierdził, że wnioskodawczyni podlegała ubezpieczeniom społecznym w okresie od dnia 6 czerwca 1998 r. do 31 grudnia 1998 r. i od 1 stycznia 1999 r. do 31 maja 2003 r. z tytułu zatrudnienia jako pracownik w „E.” spółce z o.o. i nie podlega ubezpieczeniom społecznym z tego samego tytułu w okresie od dnia 1 czerwca 2003 r. do 31 marca 2006 r. Wnioskodawczyni zakwestionowała prawidłowość i tej decyzji.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ł. wyrokiem z dnia 22 stycznia 2008 r. oddalił odwołanie wnioskodawczyni od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 28 czerwca 2006 r. zmienionej decyzją tego organu z dnia 25 października 2007 r.

Z ustaleń Sądu wynikało, że M. B. od 6 czerwca 1998 r. była zatrudniona w „B.” spółce z o. o. zajmującej się prenumeratą prasy, na stanowisku dyrektora ds. marketingu i reklamy z wynagrodzeniem 2.500 zł. Spółka ta w 1998 roku zmieniła nazwę na „E.” spółka z o.o. i przejęła pracowników oraz bazę danych spółki „B”. Zmianie uległ również dotychczasowy profil działalności spółki. Nowopowstała spółka „E.” rozpoczęła działalność w zakresie dostarczania kurczaków, mięsa, warzyw i nabiału do hipermarketów „J”. Umowa o pracę zawarta między wnioskodawczynią a spółką została rozwiązana za porozumieniem stron z dniem 31 marca 2006 r.

W czasie trwania stosunku pracy z „E.” spółką z o.o. wnioskodawczyni w okresie:

- od 17 września 1998 r. do 13 czerwca 1999 r. była niezdolna do pracy;
- od 14 lipca 1999 r. do 14 sierpnia 1999 r. korzystała z urlopu wypoczynkowego;
- od 19 lipca 1999 r. do 9 grudnia 1999 r. była niezdolna do pracy;
- od 16 lutego 2000 r. do 13 sierpnia 2000 r. była niezdolna do pracy;
- od 14 sierpnia 2000 r. do 17 września 2000 r. była na urlopie bezpłatnym;

- od 23 listopada 2000 r. do 8 lutego 2001 r. była niezdolna do pracy;
- od 16 lutego 2001 r. do 12 kwietnia 2001 r. była niezdolna do pracy;
- od 17 kwietnia 2001 r. do 26 kwietnia 2001 r. była niezdolna do pracy;
- od 5 czerwca 2001 r. do 30 maja 2002 r. była niezdolna do pracy;
- od 1 lipca 2002 r. do 31 sierpnia 2002 r. przebywała na urlopie bezpłatnym;
- od 31 maja 2002 r. do 25 maja 2003 r. pobierała świadczenie rehabilitacyjne;
- od 1 czerwca 2003 r. do 16 września 2003 r. przebywała na urlopie bezpłatnym;
- od 17 września 2003 r. do 30 września 2003 r. była niezdolna do pracy;
- od 1 października 2003 r. do 13 października 2003 r. przebywała na urlopie bezpłatnym;
- od 14 października 2003 r. do 27 marca 2004 r. była niezdolna do pracy;
- od 28 marca 2004 r. do 6 czerwca 2004 r. przebywała na urlopie bezpłatnym;
- od 7 czerwca 2004 r. do 3 grudnia 2004 r. była niezdolna do pracy;
- od 14 grudnia 2004 r. do 8 lutego 2005 r. przebywała na urlopie bezpłatnym;
- od 9 lutego 2005 r. do 14 marca 2005 r. była niezdolna do pracy;
- od 15 marca 2005 r. do 21 marca 2005 r. przebywała na urlopie bezpłatnym;
- od 22 marca 2005 r. do 4 lipca 2005 r. była niezdolna do pracy;
- od 7 lipca 2005 r. do 18 sierpnia 2005 r. była niezdolna do pracy;
- od 10 września 2005 r. do 2 listopada 2005 r. przebywała na urlopie bezpłatnym;
- od 8 grudnia 2005 r. do 31 marca 2006 r. przebywała na urlopie bezpłatnym.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że wnioskodawczyni w okresie od 1998 r. do 2003 r. świadczyła pracę. W 2003 r. ustała współpraca między spółką „E.” a hipermarketem „J.” i nie udało się nawiązać współpracy z innym hipermarketem. Od kwietnia 2003 r. spółka nie prowadziła działalności gospodarczej, a ubezpieczona po 31 maja 2003 r. nie świadczyła na jej rzecz żadnej pracy.

Sąd Okręgowy wskazał, że obowiązki ubezpieczenia społecznego, to jest ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 12 i art. 13 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych podlegają pracownicy od dnia nawiązania stosunku pracy do dnia jego ustania, przy czym podstawową przesłanką

nawiązania stosunku ubezpieczenia i wynikającego z niego prawa do świadczeń nie jest samo podpisanie umowy o pracę, ale zatrudnienie, czyli rzeczywiste wykonywanie określonej pracy.

Sąd wskazał, że 25 maja 2003 r. zakończył się okres niezdolności do pracy wnioskodawczynie z powodu choroby, po czym od 1 czerwca 2003 r. aż do 16 września 2003 r. przebywała ona na urlopie bezpłatnym. Od tego dnia nieprzerwanie, aż do dnia rozwiązania umowy o pracę, tj. 31 marca 2006 r., wnioskodawczynie przemiennie przebywała na zwolnieniach lekarskich i na urlopach bezpłatnych, nie świadcząc pracy nawet przez jeden dzień. Spółka w tym czasie nie prowadziła działalności ani w miejscu wskazanym w KRS jako siedziba spółki, ani w miejscu przez nią wskazanym jako nowa siedziba. Pracodawca nie wykonywał żadnej działalności gospodarczej, wszyscy pracownicy spółki przebywali na zwolnieniach lekarskich lub urlopach bezpłatnych. W tych okolicznościach Sąd pierwszej instancji doszedł do przekonania, że zarówno po stronie pracodawcy, który w tym czasie nie prowadził już działalności gospodarczej, jak i po stronie wnioskodawczynie nie było woli ani zamiaru kontynuowania zatrudnienia, rzeczywistego wykonywania pracy, a stosunek pracy był formalnie utrzymywany tylko wyłącznie w celu uzyskiwania przez wnioskodawczynię świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Według Sądu Okręgowego, czynności pracodawcy w postaci udzielania odwołującej się urlopów bezpłatnych miały charakter pozorny, gdyż zarówno wnioskodawczynie, jak i pracodawca mieli świadomość tego, że udzielane urlopy służyć miały umożliwieniu wnioskodawczynie korzystania ze świadczeń z ubezpieczenia społecznego w postaci zasiłków chorobowych.

Rozpoznając apelację wnioskodawczynie, Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 3 kwietnia 2009 r. oddalił ją, nie znajdując podstaw do podważenia prawidłowości zaskarżonego wyroku.

Sąd odwoławczy przyjął za własne ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji. Zwrócił także uwagę na to, że wnioskodawczynie była jednym z dwóch udziałowców spółki „E.”, a drugi z udziałowców, podobnie jak skarżąca, od początku 2003 r. nie świadczył żadnej pracy na rzecz spółki, korzystając z urlopów bezpłatnych na przemian ze zwolnieniami lekarskimi, chociaż formalnie pozostawał

w zatrudnieniu. W ocenie Sądu drugiej instancji, zasadnym było więc uznanie, że udziałowcy spółki, pozostający jednocześnie w stosunku pracy ze spółką, zawarli porozumienie, iż mimo faktycznego zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej będą nadal pozostawać w formalnym stosunku pracy w celu zapewnienia sobie świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Tego rodzaju porozumienie, jak wskazał Sąd, jest nieważne z mocy art. 83 § 1 k.c., zgodnie z którym nieważne jest oświadczenie woli złożone drugiej stronie dla pozorów. Przepis ten ma zastosowanie nie tylko w sytuacji nawiązywania stosunku prawnego, ale także w przypadku fikcyjnego (pozornego) kontynuowania danego stosunku pracy, mimo faktycznego zaprzestania przez strony wykonywania wcześniej zawartej umowy, to jest zaprzestania wykonywania wzajemnych świadczeń wynikających z danego stosunku prawnego. Pracodawca, z którym ubezpieczona zawarła umowę o pracę, faktycznie przestał istnieć. Nie prowadzi żadnej działalności gospodarczej i nie ma żadnej siedziby, mimo że nie został wykreślony z rejestru przedsiębiorców. W tych warunkach, zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie można uznać, że umowa o pracę jako stosunek prawny określony w art. 22 k.p. była w dalszym ciągu po dniu 31 maja 2003 r. kontynuowana.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku złożyła wnioskodawczyni, zaskarżając go w całości i zarzucając naruszenie prawa materialnego:

- art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, iż wnioskodawczyni nie podlega, jako pracownik, ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu za okres od dnia 1 czerwca 2003 r. do dnia 31 marca 2006 r.;
- art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że ubezpieczona nie pozostawała w stosunku pracy od 1 czerwca 2003 r. do 31 marca 2006 r.;
- art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, iż data rozwiązania stosunku pracy nie może stanowić podstawy do ustalenia, że z tą datą ustał stosunek ubezpieczeniowy.

Skarżąca zarzuciła także naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 328 § 2 w związku z art. 391 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie podstawy prawnej wyroku i ograniczenie tego obowiązku do przytoczenia art. 83 § 1 k.c.

Opierając skargę na takich podstawach, ubezpieczona wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W uzasadnieniu skargi podniesiono, że okoliczność zaprzestania prowadzenia czynności handlowych przez pracodawcę w trakcie trwania stosunku pracy nie może rodzić dla pracownika negatywnych skutków i uzasadniać stanowiska, iż pracownik przestaje podlegać ubezpieczeniom z chwilą zaprzestania prowadzenia czynności handlowych w sytuacji, gdy pracodawca nadal istnieje. Według skarżącej, korzystanie ze świadczeń z ubezpieczenia społecznego na skutek podlegania obowiązkowi ubezpieczenia nie może być uznane za sprzeczne z prawem, a ochrona gwarantowana pracowniczym ubezpieczeniem społecznym jest legalnym celem zawierania umów o pracę, może być nawet głównym motywem nawiązania stosunku pracy.

Skarżąca podniosła, że od wiosny 2003 r. pracodawca ubezpieczonej zakończył współpracę z hipermarketem „J.”, jednak nadal poszukiwał nowych kontrahentów, w tym też okresie, aby nie generować kosztów, część pracowników została wysłana na urlopy bezpłatne. Takie czynności pracodawcy, według skarżącej, nie mogą działać na niekorzyść zatrudnionych pracowników, jak bowiem wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 lipca 2003 r., II UK 111/03 (OSNP 2003 nr 17, poz. 1), faktyczne niewykonywanie czynności handlowych w czasie oczekiwania na kolejne zamówienia lub w czasie ich poszukiwania nie oznacza zaprzestania prowadzenia takiej działalności oraz nie powoduje uchylenia obowiązku ubezpieczenia społecznego.

Według wnioskodawczyni, Sąd drugiej instancji nie wyjaśnił podstawy prawnej wyroku, ograniczając się do przytoczenia art. 83 § 1 k.c., w następstwie przyjęcia, że przepis ten ma zastosowanie w sytuacji nie tylko nawiązania, ale także kontynuowania stosunku prawnego, mimo faktycznego zaprzestania przez

strony wykonywania wcześniej zawartej umowy, to jest zaprzestania wykonywania wzajemnych świadczeń wynikających z danego stosunku prawnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. stwierdzić należy, że zarzut taki może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie obejmuje wszystkich koniecznych elementów konstrukcyjnych bądź zawiera oczywiste braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego: z 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999 nr 4, poz. 83, z 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00, LEX nr 54362, z 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, LEX nr 78271, z 22 maja 2003 r., II CKN 121/01, LEX nr 137611, z 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, LEX nr 190753, LEX nr 180193). Według art. 328 § 2 k.p.c., uzasadnienie wyroku powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia - a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej. Jeżeli jednak sąd odwoławczy, oddalając apelację, orzeka na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu w pierwszej instancji, nie musi powtarzać dokonanych ustaleń. Wystarczy jedynie jednoznaczne stwierdzenie, że przyjmuje je za własne (por. wyrok Sądu Najwyższego z 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, LEX nr 190753). Ten wymóg został w rozpoznawanej sprawie spełniony, albowiem Sąd Apelacyjny wyraźnie wskazał, iż przyjmuje za własne ustalenia faktyczne poczynione w postępowaniu pierwszoinstancyjnym. W uzasadnieniu wyroku powinna być nadto wyjaśniona podstawa prawna rozstrzygnięcia z przytoczeniem przepisów prawa, czego również nie zabrakło w motywach zaskarżonego wyroku. Sąd odwoławczy wskazał bowiem art. 83 § 1 k.c. jako podstawę prawną rozstrzygnięcia, stwierdzając uprzednio pozorną naturę stosunku pracy między skarżącą a jej pracodawcą po dniu 31 maja 2003 r.

Zarzuty odnoszące się do naruszenia przepisów postępowania są zatem nieuzasadnione.

Okoliczność, że podstawę prawną zaskarżonego wyroku stanowi art. 83 § 1 k.c. czyni zaś niemożliwym uwzględnienie pozostałych zarzutów kasacyjnych. Skarga kasacyjna nie została bowiem oparta na zarzucie naruszenia art. 83 § 1

k.c., zaś zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw. Jest więc związany granicami skargi kasacyjnej wyznaczonymi jej podstawami, co oznacza, że nie może uwzględniać naruszenia żadnych innych przepisów niż wskazane przez skarżącego. Sąd Najwyższy nie jest bowiem uprawniony do samodzielnego dokonywania konkretyzacji zarzutów lub też stawiania hipotez co do tego, jakiego aktu prawnego (przepisu) dotyczy podstawa skargi. Nie może także zastąpić skarżącego w wyborze podstawy kasacyjnej, jak również w przytoczeniu przepisów, które mogłyby być naruszone przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia. Sąd Najwyższy może zatem skargę kasacyjną rozpoznawać tylko w ramach tej podstawy, na której ją oparto, odnosząc się jedynie do przepisów, których naruszenie zarzucono. Brak zarzutu odnoszącego się do naruszenia art. 83 § 1 k.c. oznacza zatem, iż uchyla się spod kontroli kasacyjnej prawidłowość zastosowania tego przepisu, a co za tym idzie, należy przyjąć za Sądem odwoławczym, iż kontynuowanie pomiędzy skarżącą a jej pracodawcą stosunku pracy po 31 maja 2003 r. miało charakter pozorny, czyli że po tej dacie ten stosunek prawny już nie istniał. Poczynając od 1 czerwca 2003 r. skarżąca nie była zatem pracownikiem, wobec czego nie miały do niej zastosowania przytoczone w skardze kasacyjnej przepisy, tj. art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 8 ust. 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 i art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz.1585 ze zm.), albowiem odnoszą się one do podlegania przymusowi ubezpieczeń społecznych wyłącznie z tytułu pozostawania w stosunku pracy, którego to statusu skarżąca w spornym okresie nie miała.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzekł jak w sentencji.